

In beweging...

Hoger op de tak

Het grootste geschenk voor grootouders zijn hun kleinkinderen.

Deze uitspraak lijkt misschien uit de Delftsblauwe tegelwijshedenreeks te komen, maar dit gezegde heeft een veel langere voorgeschiedenis. Drie millennia maar liefst! De oorspronkelijk Hebreeuwse tekst uit het bijbelboek Spreuken staat hierboven in de nieuwste vertaling: de Bijbel in Gewone Taal uit 2014. Kleinkinderen als geschenk. Zouden opa's & oma's dat de afgelopen 3000 jaar zo gezien hebben? Er is in elk geval veel voor te zeggen. Want was het al een voorrecht om zelf kinderen te ontvangen, het 'cadeau'-karakter is er eens te meer als de komst van een kleinkind wordt aangekondigd. Geweldig, het leven gaat door. "Dat we dit mogen meemaken!" Direct komen de herinneringen los, al zitten grootouders er vaak wat verschillend in. Voor de oma-in-spé start als vanzelf een tijd van *herbeleving*. Die eigen zwangerschap, de bevalling toen, de eerste voedings- en opvoedingsperikelen. Dat soort ervaringen mogen delen met de aanstaande ouders verrijkt het onderlinge contact. "Mam, hoe deed jij dat?" De term *herkansing* past beter voor nogal wat toekomstige opa's. Kwam het er eerder misschien onvoldoende van om de ontwikkeling van zijn eigen kinderen bewust mee te maken - zorgen voor brood-op-de-plank, drukke bestaan als rondom-dertiger enz. - met de komst van kleinkinderen heeft pa als aankomende opa mogelijkheden alsnog iets in te halen en misschien goed te maken. Laat ik mijn gedachten daarom toespitsen op de mannelijke lijn.

Kijken vanuit een opa-perspectief

Het Hebreeuws van eeuwen her laat meerdere vertaalkeuzes toe. Spreuken 17 vers 6 luidt in de NBG-vertaling van 1951: *De kroon der ouden zijn kindskinderen*. Met *kroon* in de betekenis van zich uitspreidende takken van een boom is dat een fraai beeld. Beschouw jezelf als opa als de tak van een boom, die eerst uitspruit in andere takjes en daarna meemaakt dat hogerop uit hen zich opnieuw twijgen afsplitsen. Opa draagt dat alles en maakt het mogelijk, dat die jongste generatie de hoogte kan opzoeken. Wat een voorrecht! Elke partij neemt een eigen plek in. Zowel opa, wat stram en houderig, als zijn volop beweeglijke kleinkinderen, flexibel en buigzaam in de wind. Karin Creemers illustreert die verschillen op een wat andere manier met haar levensloop in 7 lichaamslengten. De 2^e schets toont een peuter (1 tot 1,5 jaar) die leert lopen en daarbij vaak valt. Gemiddeld 17 keer per uur! Nou en? Het kind blijft wel proberen. Maar hoe anders wordt bewegen voor opa. Terwijl hij volgens de 6^e prent vermoedelijk minder vlot zijn schaatsen onderbindt, zal hij in die laatste fase van stok of rollator er goed aan doen een training valpreventie te volgen. Met de jaren maakt de aanvankelijke souplesse en onbevangingheid onvermijdelijk plaats voor voorzichtigheid, met hopelijk levenswijsheid en blijvende nieuwsgierigheid. Want hoe zal de toekomst eruit zien? Wie kleinkinderen heeft wordt extra bij die vraag bepaald. Want zij zijn de toekomst. Hoe zullen ze daar vorm aan geven? Boeiend om te volgen wat er hoger op de tak gebeurt! Heeft opa hén ook iets te bieden? Volgens mij deze twee zaken:

Aandacht en eigenheid

Het meest waardevolle wat een kleinkind van grootouders kan ontvangen is aandacht. Zuiver en afgestemd. Voor de jonkies begint het leven als een avontuurlijke ontdekkingsstocht. Speels en vol levenslust staan ze open voor wát zich maar aandient. En eigenlijk al direct vanaf de geboorte ontwikkelt elk zich op een heel eigen manier. Met verbazing kun je gadeslaan hoe verschillend ze zich uitdrukken. Je kleindochter, die als digi-peuter totaal opgaat in het swipen op haar I-pad, terwijl jouw kleinzoon urenlang doorbrengt aan de waterkant en steeds nauwlettend zijn dobber in de gaten houdt. Beiden zijn vol van hun eigen wereld. Voor opa is het dan een subtiel spel of, en zo ja hoe aan te sluiten. 'Wat gaat er om in dat koppie?' Dat vraagt continu *fine-tunen*: Wat kan ik doen? En wat kan ik beter nalaten? Inderdaad: kunnen, niet moeten. Als grootouder gaat het meer om mogelijkheden zien en die dan benutten, de directe opvoedingsverantwoordelijkheid ligt toch vooral bij de ouders. Zij moeten wat met hun kinderen, opa's en oma's mogen wat met hun kindskinderen. Naast persoonlijke aandacht en oog krijgen voor de eigenheid van elk kleinkind afzonderlijk, komen er soms ook gelegenheden om als oudere *jouw* eigenheid in te brengen. Want al moet je als opa niet hangen aan het verleden, je staat wél voor een uniek, persoonlijk verhaal, dat niet meer terugkomt en waar zij van kunnen profiteren. Als met "Opa, vertel eens..." de voorzet komt, is dat natuurlijk een prima inkoppertje. Zo krijg je even een kans dichterbij elkaar te komen. Benut 't! De praktijk laat zien, dat er mettertijd minder kansen komen.

De opa-kleinkind-relatie in de loop van de tijd

Uit onderzoek van Teun Geurts blijkt dat de verhouding tussen grootouders en kleinkinderen als het meest hecht en betekenisvol ervaren als die kleinkinderen nog jong zijn. Tegen de tijd dat zij als jongeren hun leven vormgeven neemt de intensiteit in het contact af. Daar zijn twee redenen voor.

1^e - Het initiatief voor het onderhouden van het contact verschuift in de loop van de tijd naar de kleinkinderen. Tijdens de kindertijd zijn het vooral de ouders en oma & opa, die de omgang met de jongste generatie initiëren en faciliteren. Maar als de kleinkinderen adolescent worden gaan zij onder eigen voorwaarden hun relaties vorm geven. Terwijl met het ouder worden de behoefte aan de kant van de grootouders naar persoonlijk contact met familie toeneemt, geloven de meeste opa's en oma's óók dat ze zich niet moeten mengen in de levens van de jongere generatie. Dus worden ze meer terughoudend in het zoeken van contact. Beslissend wordt nu: "Wat wil mijn kleinkind?"

2^e - Tegelijk veranderen de prioriteiten voor oudere kleinkinderen en zo ook de gelegenheden om hun grootouders te ontmoeten. In deze levensfase oriënteren ze zich vooral op horizontale relaties. Hun voorkeur gaat eerder uit naar omgang met leeftijdgenoten dan naar intergenerationale contact. Bovendien is dit de periode om hun eigen gezin op te bouwen en een loopbaan vorm te geven. Volwassen kleinkinderen gebruiken dan ook vaker hun drukke bestaan als legitiem excuus om hun grootouders minder te zien. "Helaas. Het leven zit wat vol, opa." De relatie grootouders – kleinkinderen verzwakt dus bij het ouder worden van beide partijen. Dat is jammer, weet ik uit ervaring.

Een plankje van 25 x 50 cm

Het enige aandenken dat ik aan de opa heb, naar wie ik vernoemd ben, hangt in mijn werkkamer. Het is fraai houtsnijwerk, waar ik een dubbele betekenis aan toeken. Op de achterkant van het kunststukje staat sierlijk, met potlood geschreven: Van Dijken, timmerman, Loppersum. Iets van de eigenheid van mijn opa werd zo doorgegeven. Hij was niet alleen een vakman, maar ook iemand die in zijn

spaarzame vrije tijd hamer en beitel liet doen wat hij leuk vond. Dat juist ik dit plankje kreeg herinnert me aan mijn Delftse opleiding en verwijst met de afgebeelde passer, winkelhaak en vijl naar de perfectie die ik vaak nastreef. Iets van mijn eigenheid – incl. valkuil – herken ik erin.

Jammer, dat dit plankje als enige overblijft. Maar tegelijk is het daarmee natuurlijk wel onbetaalbaar geworden.